

Caracteristici ale utilizării Facebook de către studenți – o abordare calitativă

Dragoș Daniel Iordache

ICI București

Bd. Mareșal Averescu nr.8-10, București

iordache@ici.ro

REZUMAT

Facebook este o rețea de socializare care a câștigat popularitate în întreaga lume. În martie 2014, compania a raportat 802 milioane de utilizatori activi zilnic [7], dintre care un număr foarte mare sunt studenți. În acest articol sunt prezentate rezultatele analizei calitative a datelor colectate prin intermediul interviului calitativ standardizat realizat cu un număr redus de studenți înscriși la cursuri postuniversitare la Universitatea din București.

Cuvinte cheie

Rețele de socializare, Facebook, interviu calitativ, studenți.

Clasificare ACM

H5.2. Information interfaces and presentation (e.g., HCI): Miscellaneous.

INTRODUCERE

În ultimii ani, rețelele de socializare precum Facebook au devenit foarte populare printre studenți, fiind parte integrantă a vieții sociale a acestora. Studiile arată că rețelele de socializare au potențialul de a favoriza adaptarea la mediul universitar prin a-i ajuta pe studenți să identifice noi prieteni și de a obține informații utile de la colegi cu privire la cursuri și strategii de studiu [11].

De asemenea, studiile au arătat că Facebook poate ameliora singurătatea prin infuzii de suport social [12] și creșterea a capitalului social [6]. Cu toate acestea, utilizarea Facebook poate avea și efecte negative: adaptarea la mediul universitar ar putea fi, de asemenea, împiedicată de utilizarea exagerată a acestuia [15]. De asemenea, utilizarea Facebook ar putea intensifica singurătatea prin încurajarea retragerii de la interacțiunile sociale sau prin substituirea relațiilor directe cu cele online [13]. Astfel, este important să se înțeleagă relația dintre utilizarea Facebook și adaptarea studenților din primii ani de studii. Trecerea la viața de student prezintă un interes deosebit, deoarece marchează un moment în care indivizii sunt supuși unor modificări drastice în mediul lor fizic, social și academic, precum și a relațiilor interpersonale și preferințelor mass-media.

Ca o completare la cercetările cantitative [2, 8, 10] cu privire la utilizarea rețelelor de socializare de către studenți, această lucrare a încercat să surprindă în manieră calitativă modul în care este utilizat Facebook în mediul universitar. În acest scop, a fost utilizată o metodologie calitativă de evaluare bazată pe metoda interviului.

Corpul lucrării este organizat, în continuare, după cum urmează. În secțiunea următoare este prezentată sintetic utilizarea Facebook de către studenți prin intermediul unor cercetări recente. În continuare, este detaliată metodologia cercetării, prezentarea participanților la interviu, metoda, prezentarea instrumentului de lucru și rezultatele evaluării. Lucrarea se încheie cu concluzii și direcții de lucru în viitor.

UTILIZAREA FACEBOOK DE CĂTRE STUDENȚI

În ultimii ani, mai multe cercetări au încercat să surprindă diferite aspecte privind utilizarea rețelelor de socializare în rândul studenților. Între acestea, o mare parte s-au centrat pe utilizarea Facebook, ca rețea cu cel mai mare număr de accesări în rândul studenților.

Deng și Tavares [5] au realizat un studiu calitativ care analizează factorii motivatori și inhibitori ce influențează angajamentul studenților în discuții on-line prin intermediul Moodle și Facebook. Datele au fost colectate prin interviuri individuale cu ajutorul a 14 profesori. Rezultatele studiului informează profesorii și proiectanții software despre modul în care discuțiile on-line pot fi mai bine promovate în rândul studenților, și cum o pagina web poate deveni un mediu favorabil pentru învățare. Pentru studenți, Facebook-ul a permis un acces mult mai ușor la cunoștințe, devenind parte din viața lor. Odată cu creșterea popularității telefoanelor inteligente, Facebook-ul este la îndemâna lor.

Bicen & Cavus [3] au realizat un studiu pentru a investiga utilizarea Facebook-ului de către studenți și, de asemenea, pentru a afla ce instrumente oferite de Facebook sunt preferate de către aceștia. Rezultatele arată că studenții petrec un timp semnificativ folosind Facebook-ul și că folosesc cu predilecție mesaje, chat-ul, prietenii, link-urile, noutățile și opțiunile foto. În plus, Facebook le oferă și o modalitate de a menține și a consolida legăturile sociale, care pot fi benefice atât în mediile sociale cât și în cele academice.

Burke et al. [4] au prezentat un model de regresie care încearcă să explice relația dintre utilizarea Facebook și fenomenul de însingurare asociat, în rândul studenților. Factorii legați de Facebook care contribuie la însingurare includ un nivel mai scăzut al comunicării și navigarea activă legată de noutăți sau fotografii postate de alții. Cu toate acestea, factorii legați de Facebook au avut un impact redus comparativ cu stima de sine și satisfacția - cu alte cuvinte, principalele variabile legate de însingurare au fost atribuite altor factori psihologici.

Rezultatele studiului realizat de Ortega [14] au arătat că utilizarea Facebook poate stimula și încuraja auto-reflecția și discuțiile, obținând astfel o implicare mai mare a studenților în discuțiile pe teme, chiar și față-în-față în timpul lecțiilor la clasă.

Studiul realizat de Popa & Marhan [16] arată existența unor diferențe semnificative între parametrii de potențial creativ al utilizatorilor de Facebook, comparativ cu non-utilizatorii, prin structurarea diferită a unor factori de creativitate verbală, respectiv non-verbală, în cazul diferitelor subgrupuri de utilizatori.

Băltărețu & Balaban [1] au investigat prin intermediul metodei focus-grup principalele motive pentru care tinerii, în special studenții devin membri ai comunităților online. Studiul a arătat că acestea sunt motive psihologice strâns legate de nevoia de comunicare, socializare și de a fi membru activ al unui grup sau comunități.

METODOLOGIE

Participanți și sarcini

Interviul a fost realizat cu studenți de la Facultatea de Psihologie și Științele Educației din cadrul Universității din București, în perioada 1 – 15 aprilie 2014. La interviu au participat în total 14 studenți cu vârste cuprinse între 21 și 38 de ani (M = 25 de ani), cu o distribuție pe sexe de 3 băieți și 11 fete. Durata medie a unui interviu a fost de aproximativ o oră.

Metodă și procedură

Ca metodă de colectare a datelor a fost folosit interviul structurat pe baza de ghid de interviu. Un interviu este o metodă de colectare a datelor în care un intervievator (cercetător sau o persoană care lucrează pentru cercetător) adresează întrebări unui interviuat (participanți la testare) [9]. Avantajele acestui tip interviu decurg din faptul că pot verifica (confirma/infirma) rezultatele studiilor cantitative efectuate iar intervievatorul poate cere informații suplimentare pentru clarificări.

Derularea interviului a început cu informarea participanților cu privire la obiectivele și regulile de desfășurare a întâlnirii. Apoi discuțiile s-au concentrat în jurul întrebărilor puse de moderator, care au fost integrate într-un ghid de interviu.

Instrumente

Ca instrument de lucru a fost elaborat un ghid de interviu, prezentat în tabelul 1.

Tabelul 1. Ghidul de interviu

Nr	Întrebare
1	Care sunt motivele pentru care ați creat cont pe Facebook?
2	De câte ori pe zi / săptămână utilizați FB? În medie, câte minute pe zi petreceți utilizând Facebook?
3	Care este următorul pas după ce ați deschis o pagina de Facebook?
4	La ce vă folosește Facebook? Sunteți mulțumit de utilizarea FB?
5	Doriți să utilizați FB în continuare? (Mai mult sau mai puțin / altfel?)
6	Aproximativ, câte persoane aveți în lista de prieteni pe Facebook?

7	Cum influențează Facebook relațiile cu ceilalți?
8	Faceți parte dintr-un grup pe Facebook? Dacă da, din câte grupuri? Care este scopul fiecărui grup?
9	Ce anume vă motivează să faceți parte dintr-un grup?
10	Cum interacționați cu membrii grupului și cât de des?
11	Credeți că Facebook poate facilita activitatea la cursuri? Dacă da, cum?
12	Utilizați Facebook pentru a urmări și comenta evenimentele din școală?
13	Utilizați FB pentru schimb de informații / material didactic cu colegii?
14	Ce vă place mai mult la Facebook? Ce vă place mai puțin la Facebook?

Ghidul de interviu a avut rolul de a dirija discuțiile în direcțiile dorite, de a păstra discuțiile în limitele stabilite pentru atingerea obiectivelor planificate și de a încuraja obținerea unor informații de calitate. Pentru realizarea ghidurilor de interviu s-au folosit doar întrebări deschise, care au pus studenții în situația de a-și exprima liber ideile, opiniile, sentimentele, motivațiile, fără a exista o paletă de răspunsuri precodificate, impuse.

REZULTATE

Întrebările interviului au fost structurate în jurul unor aspecte legate de utilizarea Facebook de către studenți, mai relevante fiind: socializarea, utilizarea grupurilor de interese, sprijinul educațional, avantaje/dezavantaje.

Majoritatea studenților au declarat că utilizează Facebook zilnic, de mai multe ori pe zi. Printre motivele pentru care studenții intervieuați au creat conturi pe Facebook cel mai frecvent menționate au fost socializarea și faptul că „este la modă”. Alte motive menționate au fost: comunicarea, scopuri profesionale, jocurile de pe Facebook, curiozitatea și diversele oportunități. Un singur student a declarat că a avut nevoie de cont pentru facultate.

Printre următorii pași după ce au deschis o pagina de Facebook, studenții au enumerat în primul rând verificarea mesajelor și a notificărilor, apoi vizualizarea postărilor, inclusiv pe grupurile de interese, verificarea evenimentelor și a setărilor de confidențialitate.

Principala utilitate a Facebook pentru studenții participanți la studiu constă în comunicare cu colegii și cu prietenii și transmiterea de informații într-un mod rapid. Au existat și studenți care au declarat că prin intermediul Facebook afla informații legate de facultate și planifică proiecte sau diferite evenimente.

Toți studenții au declarat că doresc să utilizeze în continuare Facebook, o parte în aceeași măsură, o parte chiar mai mult, iar doi dintre ei au declarat că doresc să îl utilizeze într-o măsură mai redusă decât până acum.

Socializare

Numărul de persoane din lista de prieteni a studenților intervieuați a variat între 50 și 1600, cei mai mulți declarând, însă, în jur de 200-300 prieteni.

La întrebarea: *Cum influențează Facebook relațiile cu ceilalți?* o parte dintre studenți au răspuns că Facebook ajută la menținerea legăturilor printr-o comunicare mai ușoară decât pe alte rețele de socializare. O altă parte au

fost de părere că utilizarea Facebook nu are o influență foarte mare în relațiile cu ceilalți, dar că pe această cale pot obține date de contact ale unor persoane și oferă posibilitatea să se exprime mult mai liber decât o fac de obicei.

Au existat și respondenți care au declarat că Facebook influențează într-o manieră negativă relațiile cu ceilalți întrucât în multe dintre cazuri “oamenii preferă să stea în fața laptopului și să socializeze online” fapt care poate „reduce din plăcerea de a întâlni fizic persoana respectivă”. Unii studenți au apreciat că uneori, Facebook poate face relațiile cu ceilalți superficiale și că “multe persoane iau prea în serios ceea ce văd iar aceasta poate să conducă la unele conflicte”.

Utilizarea grupurilor de interese

La întrebarea: *Faceți parte dintr-un grup pe Facebook?* studenții participanți la studiu au răspuns pozitiv, cu o singură excepție. Majoritatea celor intervievați au afirmat că fac parte din mai multe grupuri de interese, dintre acestea cel mai frecvent menționate fiind cele legate de locul de muncă dar și cele care au ca membri colegii din master, facultate, liceu sau chiar școala generală. Alte grupuri menționate au fost cele legate de găsirea unui loc de muncă, grupuri destinate hobby-urilor, grupuri cu vânzări și schimburi și grupuri destinate membrilor familiei.

Printre motivele care îi motivează pe studenți să facă parte dintr-un grup se numără: interesele comune pentru anumite activități, informațiile rapide și noi, numărul de persoane cunoscute din grup, comunicarea, relaționarea și soluționarea unor probleme. Interesant este și faptul că unul dintre respondenți a declarat că a fost „indirect constrâns” să facă parte dintr-un grup.

Implicații educaționale

Majoritatea studenților au afirmat că Facebook poate facilita activitățile legate de facultate în mai multe feluri:

- „activitățile ar fi mult mai interactive”;
- studenții pot comunica mai ușor;
- profesorul poate oferi „link-uri la filmulețe educative”, pe care studenții le pot accesa și în timpul liber;
- „transmiterea mai ușoară a informațiilor”;
- se pot stoca date;
- „studenții se pot ajuta cu teme, cu lămuriri, atunci când lucrează de acasă”;
- prin crearea unor grupuri unde să se dezbate diferite subiecte;
- nu presupune deplasarea studenților și a profesorilor, astfel se salvează timp;
- „schimb de material didactic bine organizat”;
- pentru lucrul la diverse proiecte - la limbile străine - interacțiunea într-un grup utilizând limba vizată.

Avantaje / dezavantaje

Pe parcursul interviului efectuat, ultimul subiect abordat a fost legat de avantajele / dezavantajele utilizării Facebook. În Tabelul 2 sunt prezentate principalele categorii de aspecte identificate de către studenți.

Aspectele pozitive mai des menționate au fost păstrarea legăturii cu persoane apropiate pe care utilizatorii nu îi vad foarte des și facilitarea accesului la o diversitate de informații. Alte avantajele identificate: ușurința în utilizare, faptul că este gratuit, complexitatea și facilitarea comunicării. Au mai fost făcute aprecieri cu privire la modul liber de exprimare în funcție de principiile și valorile fiecărui utilizator, modul de accesare a diverselor pagini și vizualizarea activității unor persoane publice. În legătură cu prietenii, cel mai mult a fost apreciată posibilitatea de a fi la curent cu ce li se întâmplă acestora, opțiunea de a vedea prietenii mutuali și de a găsi mulți prieteni. Un alt aspect pozitiv menționat a fost faptul că Facebook poate să fie accesat și pe telefon, cu un telefon nu foarte performant fiind mai ușor să intri pe Facebook decât pe mail.

Tabelul 2. Categoriile de aspecte identificate de studenți

Aspecte pozitive	Aspecte negative
Păstrarea legăturilor cu persoane aflate la distanță	Distragerea atenției prin multitudinea notificărilor primite
Facilitarea accesului la o diversitate de informații	Redundant
Ușor de utilizat	Creează dependență
Comunicare într-un mod facil	Este populat de multă informație inutilă
Vizualizarea postărilor prietenilor	Diminuează importanța noțiunii de prieten
Te poți exprima liber	Sunt permise postări indecente
Este gratuit	Imposibilitatea de a muta caseta de chat
Pot să îl accesez și pe telefon	Publicitatea

Principalele dezavantaje enumerate de către respondenți au fost legate de distragerea atenției prin multitudinea notificărilor primite și de necenzurarea postărilor de poze / melodii / informații, fiind premise și cele indecente. A mai fost subliniat faptul că Facebook este populat cu multă informație inutilă și publicitate.

Alte aspecte negative legate de Facebook au fost: „diminuarea importanței noțiunii de prietenie” și imposibilitatea de a muta caseta de chat. Printre cele mai aspre critici specificate de studenți se numără și faptul că utilizarea Facebook poate crea dependență și că e redundant.

Dintre dezavantajele enumerate de către studenți, unele aspecte pot fi utilizate de către dezvoltatori în vederea unei îmbunătățiri, precum dezvoltarea unui sistem de selecție a postărilor, care ar conduce la o ușurință a navigării și la creșterea utilizabilității.

CONCLUZII

În această lucrare au fost analizate în manieră calitativă răspunsurile unui număr de 14 studenți cu privire la utilizarea rețelei de socializare Facebook. Ca metodă de evaluare a fost utilizat interviul calitativ standardizat, realizat pe baza unui ghid de interviu cu întrebări deschise.

Analiza rezultatelor arată că utilizarea Facebook prezintă avantaje și oportunități dar și limite atât la nivelul

relațiilor cu ceilalți și formării grupurilor de interes dar și la nivelul activităților educaționale specifice programelor de studii.

Există și limite ale acestui studiu care rezultă din faptul că studenții care au participat la studiu aparțin aceleiași instituții de învățământ, fără a se utiliza o schemă de eșantionare în selecția acestora.

Studiile viitoare ar trebui să permită desprinderea de aspecte punctuale cu privire la înțelegerea potențialului pe care rețele de socializare îl poate avea în elaborarea unor programe de *blended learning* destinate studenților.

Confirmare (Mulțumiri)

Mulțumim studenților de la Facultatea de Psihologie și Științele Educației din cadrul Universității din București pentru bunăvoința de a participa la acest studiu.

REFERINȚE

- Băltărețu, C.M., Balaban, D.C. (2010). Motivation in Using Social Network Sites by Romanian Students. A Qualitative Approach. *Journal of Media Research*, 6, 67-74.
- Balog, A., Pribeanu, C., Lamanauskas, V., Slekiene, V. (2013). A multidimensional model for the exploration of negative effects of social networking websites as perceived by students. *Journal of Baltic Science Education*, 12(3), 378-388.
- Bicen, H., Cavus, N., 2011. Social network sites usage habits of undergraduate students: case study of Facebook. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 28, 943-947.
- Burke, M., Marlow, C., & Lento, T. (2010). Social network activity and social well-being. *Proceedings of the 28th international conference on human factors in computing systems (CHI 2010)*, 1909-1912. New York, NY: ACM.
- Deng, L., Tavares, N.J., From Moodle to Facebook: Exploring students' motivation and experiences in online communities, *Computers & Education* 68 (2013) 167-176.
- Ellison, N.B., Steinfield, C., & Lampe, C. (2007). The benefits of Facebook "Friends:" Social capital and college students' use of online social network sites, *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12, 1143-1168.
- Facebook. (2013). Key facts. Retrieved from <http://newsroom.fb.com/Key-Facts>.
- Iordache, D.D., Lamanauskas, V., (2013). Exploring the Usage of Social Networking Websites: Perceptions and Opinions of Romanian University Students. *Informatica Economică Journal*, 17 (4), 18-25.
- Johnson, B., Christensen, L. (2008). *Educational research, Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Lamanauskas, V., Slekiene, V., Balog, A., Iordache, D.D., Pribeanu, C., Bilek, M., Cavas, B., Mazurok, T. (2013). Social networking websites from the point of view of university students: a comparative analysis. *Problems of Education in the 21st Century*, Vol. 57, 61-77.
- Lampe, C., Wohn, D. Y., Vitak, J., Ellison, N. B., & Wash, R. (2011). Student use of Facebook for organizing collaborative classroom activities. *International Journal of Computer-Supported Collaborative Learning*, 6, 329-47.
- Mattanah, J. F., Ayers, J. F., Brand, B. L., Brooks, L. J., Quimby, J. L., McNary, S. W. (2010). A social support intervention to ease the college transition: Exploring main effects and moderators. *Journal of College Student Development*, 51, 93-108.
- Moody E. (2001). Internet use and its relationship to loneliness. *CyberPsychology & Behavior*, 4, 393-401.
- Ortega, O. D., (2013). Correlating students performance with social networks use in teaching, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 93, 1668 - 1672.
- Paul, E. L. & Brier, S. (2001). Friendsickness in the transition to college: Precollege predictors and college adjustment correlates. *Journal of Counseling and Development*, 79, 77-89.
- Popa, C., Marhan, A.M., (2013). Profilul creativ al adolescenților utilizatori de Facebook, *Revista de Psihologie* vol. 59, nr. 2/2013, Editura Academiei Române, 167-178.